

26. “Meşâhîrin Karnaval Alayı”: Papağan Gazetesi’nde devrin edebiyatçılarından bahseden mizahî yazılar¹

Esengül SAĞLAM CAN²

APA: Sağlam Can, E. (2021). “Meşâhîrin Karnaval Alayı”: Papağan Gazetesi’nde devrin edebiyatçılarından bahseden mizahî yazılar. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (23), 390-404. DOI: 10.29000/rumelide.949006.

Öz

Konusu mizah ve edebiyat olan süreli yayımlar, yayımlandıkları dönemin edebî atmosferini mizah süzgecinden geçirerek yansıtmış, edebiyatın nabzını tutarken mizahın rehberliğine başvurmuştur. Şair ve yazarların mizahî kalem faaliyetlerini yayımladıkları bu gazete ve dergiler, dönemin okurları ve bugünün araştırmacıları için resmî yahut ciddi yayınların karşısında eğlenceli ve alternatif kaynaklar olarak varlığını sürdürmüştür. 1924-1928 yılları arasında Orhan Seyfi [Orhon] tarafından edebî ve mizahî bir gazete olarak çıkarılan *Papağan*, yazar kadrosunun zenginliği, yazınsal muhtevasının çeşitliliği ve görsel materyalinin estetiğiyle mizah yayınları arasında özel bir yere sahiptir. Yusuf Ziya Ortaç, Selami İzzet Sedes, Rıza Tevfik Bölükbaşı, Osman Cemal Kaygılı, Halil Nihat Boztepe, Abdülbaki Fevzi Uluboy gibi Türk Edebiyatının önemli isimlerinin eserlerini yayımladıkları *Papağan*, edebiyatçıların konu edildiği görsel ve yazınsal içeriğiyle de dikkate değerdir. Halil Nihat ve Abdülbaki Fevzi’nin şiirleriyle, Osman Cemal’in revü ve mülakatlarıyla, birçok imzasız yazarın ise kurgu haber ve mizahî fıkralarıyla ele aldığı şair ve yazarlar, kelimeler ve çizgilerle karikatürize edilerek gazetenin okurları eğlendirme amacına hizmet etmiştir. Bu çalışmada, *Papağan*’ın iki yıllık yayın faaliyetlerinden hareketle dönemin edebiyatçılarını ele alan mizahî yazılar türlerine ve konularına göre tasnif edilmiş, ardından bahsi geçen kişilerin hangi özellikleri ile mizaha konu oldukları ve anlatılanların gerçeklikle ilişkisi incelenmiştir. Edebî içeriğin karikatürlerle desteklediği çalışmada, söz konusu yıllardaki edebiyat ortamına dair mizahî bir profil çıkarılmaya çalışılmıştır.

Anahtar kelimeler: Süreli yayımlar, mizah, *Papağan*, Orhan Seyfi, edebiyat ortamı

“Celebrities' Carnival Cortege”: Humorous writings about poets and authors in The Newspaper of Papağan

Abstract

Humour and literature periodicals have reflected the literary atmosphere of the period in which they had published through the filter of humour and used the guidance of humour while keeping the pulse of literature. These newspapers and magazines, in which writers and poets published their humorous works, have continued to exist as entertaining and alternative resources for the readers of the period and today's researchers against official publications. The newspaper of *Papağan*, published by Orhan Seyfi [Orhon] between 1924 and 1928 as a literary and humorous newspaper, is significant for literature history researchers due to its rich content and writer staff which is the

1 Bu çalışma, Esengül Sağlam Can’ın Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde Prof. Dr. Nihayet Arslan danışmanlığında hazırlanmış olduğu “Papağan Gazetesi İnceleme, Tahlilî Fihrist, Seçme Metinler” adlı yüksek lisans tezinden yararlanılarak kaleme alınmıştır.

2 Arş. Gör., Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü (İstanbul, Türkiye), esengulsaglam@gmail.com, ORCID ID: 0000-0003-3614-0219 [Araştırma makalesi, Makale kayıt tarihi: 30.04.2021-kabul tarihi: 20.06.2021; DOI: 10.29000/rumelide.949006]

foremost authors and poets in Turkish literature. In *Papağan*, Yusuf Ziya Ortaç, Selami İzzet Sedes, Rıza Tevfik Bölükbaşı, Osman Cemal Kaygılı, Halil Nihat Boztepe, Abdülbaki Fevzi Uluboy published their stories, poems, plays, essays and interviews. The newspaper is also notable for its visual and literary content about the prominent authors in its period. Writers have been the subjects of Halil Nihat and Abdülbaki Fevzi's poems, Osman Cemal's revues and interviews, and many anonyms' fictional news and jokes. These people, caricatured with words and lines, have assisted the purpose of the newspaper to entertain the readers. In this study -based on *Papağan*'s two-year publication activity- the humorous writings about poets and authors will be classified according to their genres and topics. Then the subjects of humour and the relationship between fiction and reality are going to be analysed essentially. In the study, supported by cartoons, it will be tried to construct a humorous profile of the literary atmosphere in those years.

Keywords: Periodicals, humour, *Papağan*, Orhan Seyfi, literary atmosphere

Giriş

Toplum hayatını yansıtan, günceli yakalayan ve bilgiyi aktaran dinamik ve çok yönlü yapısı itibariyle farklı disiplinlere kaynaklık eden süreli yayınların 19. yüzyılda Osmanlı kültür hayatına dâhil olması ile edebiyat için yeni bir alan ortaya çıkmıştır. Edebî eserlerin yayımlandığı, yeni edebî türlerin tanıtıldığı, şair ve yazarların siyasi ve sosyal faaliyetlerini sürdürdüğü gazete ve dergiler, edebiyatla paralel bir çizgide gelişim göstererek yeni bir yazı dilinin ve yeni bir edebiyatın oluşmasını beraberinde getirmiştir. Bu bağlamda basın ve edebiyat zincirine eklenen bir diğer halka da şüphesiz ki mizah olmuştur. Temel amacı, düşüncenin sert çizgilerini yumuşatarak “komik” olanı ortaya çıkarmak olan mizah, Türk basınının ilk yıllarında ana akım gazetelerde daha sonra da *Diyojen*, *Çaylak*, *Hayal* gibi müstakil süreli yayınlarda varlık göstermiştir. Özellikle II. Meşrutiyet’in ilanından sonra basın yasaklarının sona ermesiyle sayıları artan mizah gazete ve dergileri, toplum hayatının içinde bulunduğu siyasal, kültürel ve edebî atmosferi mizah adesesinden geçirerek yansıtmış, hem yayımlandıkları dönemin hem de bugünün okuru için resmî ve ciddi yayınların yanında alternatif ve eğlenceli kaynaklar olmuşlardır. 23 Nisan 1924 tarihinde Orhan Seyfi tarafından “haftalık mizah gazetesi” olarak çıkarılmaya başlanan *Papağan* da zengin muhtevası ve geniş yazar kadrosuyla mizah yayınları arasında önemli bir yere sahiptir.

Papağan müstearıyla “Dedikodu” köşesinde fıkralarını yayımlayan imtiyaz sahibi Orhan Seyfi, gazetenin temel gayesini “insanları eğlendirmek” olarak açıklar. Güncelliğin, coşkunluğun neşesini toplamak ve gençlik hissiyatına “zarif, ince bir şekil, edebî bir kıymet” vermek istediklerini belirtir (S. 1, s. 1, 23 Nisan 1924). Gazetenin içeriğinin şuh, çapkın ve serbest olmakla birlikte asla kaba, çirkin ve zevksiz olmadığını, *Papağan*’ın zarif ve güzel olmasının, fazilet mükâfatı kazanmasından daha önemli olduğunu söyler (S. 15, s. 1, 30 Temmuz 1924). “Mizah gazetesi” serlevhasıyla yayın hayatına başlayan gazetenin 38. sayıdan sonra “edebî, mizahî, resimli gazete”, 50. sayıdan sonra ise “edebî mizah gazetesi” serlevhalarını tercihi, *Papağan*’ın muhtevasını şekillendiren ana unsurun mizah olduğunu, ancak mizahın edebîlikten ödün verilmeden yapılmaya çalışıldığını göstermektedir.

Yusuf Ziya Ortaç, Osman Cemal Kaygılı, Rıza Tevfik Bölükbaşı, Halil Nihat Boztepe gibi Türk edebiyatının önde gelen isimlerinin şiir, hikâye, fıkra, piyes, mülakatları ile katkıda buldukları *Papağan*’da, yazınsal muhtevayı şekillendiren ana mizah unsuru “kadın”dır; ancak sosyal ve siyasal gelişmeler, toplumsal sorunlar ve kültürel faaliyetlerle birlikte devrin edebiyatçılarını konu eden yazıların sayısı da azımsanamayacak kadar fazladır. Bu çalışmada, *Papağan*’ın 23 Nisan 1924-2 Mayıs

1926 tarihleri arasında yayımlanan ilk 123 sayısından hareketle şair ve yazarlardan bahseden yazılar türlerine ve konularına göre sınıflandırılmış, edebiyatçıların hangi hususiyetleriyle mizaha konu oldukları ve muhtevanın realite ile münasebeti incelemeye tabi tutulmuştur. Elde edilen veriler ışığında ve mizahın rehberliğinde dönemin edebiyat ortamının alternatif bir portresi çizilmeye çalışılmıştır.

Papağan'dan şiirler: Edebiyatçılar geçiyor

Papağan'da sade bir dille ve hece ölçüsüyle yazılan şiirlerde en çok sevgili ve aşk teması üzerinde durulmaktadır; fakat bunların yanında tanınmış kişilerden bahseden şiirlerin de oldukça mühim bir yer tuttuğu görülmektedir. Söz gelimi Halil Nihat, 101. ve 102. sayılarda "İthâfiyeler", 103. sayıdan sonra ise "Mâhitâba İthâfiyeler" başlığı altında mizahî bir üslûpla ve aruz ölçüsüyle yazdığı şiirlerinde Mustafa Kemal, İsmet İnönü, Paris Sefiri Fethi Bey ve Sofya Mümessili Ali Bey gibi toplum hayatının önde gelen isimlerini ele almıştır. Şair; Celal Sahir, Falih Rıfkı, Ruşen Eşref, Abdülhak Hamit, Köprülüzade Fuat, Yahya Kemal, Fazıl Ahmet ve Hamamizade İhsan'ın da aralarında bulunduğu edebiyat ve kültür hayatında etkin olan şair ve yazarlara ise şiirlerinde daha çok yer vermiştir. Halide Edip'e yazdığı kıtada yazarı ve aynı zamanda kendisini överek "Senin romanların şiir / Benim şiirlerim roman!" (S. 102, s. 1, 20 Kânunusani 1926) diyen Halil Nihat, İbnülemin Mahmut Kemal hakkında "Zât-ı 'âlinizi taklîd ettim / Açarak ağzımı yumdum gözümü!" (S. 104, s. 1, 3 Şubat 1926) demektedir. Şair, Faruk Nafiz'i kalender olmaya davet eder: "Verip bin türlü ma'nâ her sözümden kuşkulama / Kalender ol, kalenderlik şî'âr-ı şâ'irândır!" (S. 115, s. 1, 4 Nisan 1926) Mehmet Akif'e yazdığı kıtada ise şairin ne zamandır bir sessizlik içinde olduğundan bahseder:

"Reh-i gafletde pûyân ben günahkâra,
Tabî'dir ki hâtifden nidâ gelmez.
Bu hâmûşîyi hâtifden mi öğrenmiş,
Zamânlar var ki Âkif'den nidâ gelmez!"
Paris, 1925 (S. 109, s. 1, 10 Mart 1926)

Papağan'da şiirlerini yayımlayan bir diğer isim Abdülbaki Fevzi'dir. 112. sayıdaki "Gazel"de Fazıl Ahmet, Ahmet Haşim, Orhan Seyfi, Florinalı Nazım'ı; 115. sayıdaki "Gazel"de Abdülhak Hamit, Celal Sahir, Necdet Rüştü, Fazıl Ahmet'i ele alır. "Olmuş Olmamış" ve "Gördün mü?" başlıklı şiirlerini de benzer bir içerikle üreten şair "Gelenler, Gelmeyenler" başlıklı "gelmez" redifli gazelinde Abdülhak Hamit, Mir Nazif, Orhan Seyfi, Ali Ekrem gibi isimlerden bahseder:

"Subh-ı sâdık geçer ol mihr-i dırahşân gelmez
Kara akşamlar olur ol meh-i tâbân gelmez'
Cân verir ehl-i safâ bâdemizin katresine
Niye bilmem ki hemân (Şâdî-i Bîcân) gelmez
Bekleriz (Hâmid)'i şeb-tâ-be-seher meygedede
Ah bir kerre o meş'al-keş-i rindân gelmez
Çok gelir (Mîr Nazîf)-i sühân-ârâ ammâ
'Papağan' sâhib-i hoş-sohbeti (Orhan) gelmez
Sık sık evvelce gelirken acabâ şimdi neden
(Ali Ekrem) denilen şâ'ir-i devrân gelmez" (S. 108, s. 1, 3 Mart 1926)

Bunların yanı sıra gazetede Hemrah imzasıyla yayımlanan şiirlerden üçü dönemin edebî simalarından bahsetmektedir: “Nevruziyye”, “Profesör Kúnos Cenaplarına” ve “Çorum İlhamları”. Hemrah, Hüseyin Cahit’in kullandığı müstear adlardan biri olmakla birlikte kendisinin *Papağan*’da yazdığına dair bir bilgi bulunamamıştır. Bu hususta akla gelen ilk isim Osman Cemal’dir ki yazarın kullandığı müstear isimler arasında Hemrah da bulunmaktadır (Yıldırım 2006: 228). Bu şiirlerden “Nevruziyye”de Hemedanizade Ali Naci Bey konu edilir. “Profesör Kúnos Cenaplarına” ise o yıllarda bir dizi konferans vermek üzere İstanbul’a gelen Ignác Kúnos’a hitaben kaleme alınmıştır. Kúnos, 1925-1926 yılları arasında İstanbul ve Ankara’da konferanslar vermek için Türkiye’ye gelmiş, bu yılların mahsulü olan *Türk Halk Edebiyatı* adlı eserinde gezdiği yerleri, tanıştığı kişileri, derlediği verileri ele almıştır (Gülensoy 1978: 15-16). “Profesör Kúnos Cenaplarına”, Kúnos’un çalışmalarından ilhamla ve bir kurgu çerçevesinde kaleme alınmıştır. Yazının açılışında Hemrah, İstanbul’un Gökusu ve Kâğıthane âlemlerinde söylenen türkü ve manilerinden birkaç tanesinde Kúnos’tan bahsedildiğini belirtir ve akabinde “sarışın Macar’a” söylenen manileri nakleder:

“Bu destiler kaçara?

Gel kalbimi aç ara...

Ben mi gönül vermişim,

O sarışın Macar’a?

Araba gider dike,

Tentesi beyaz peyke;

Bak Macarlı geçiyor:

Kurulmuş, maun kike.” (S. 68, s. 3, 3 Haziran 1925)

Hemrah’ın “Çorum İlhamları”, “Hüseyin Cahit Bey’in bize Çorum’dan gönderdiği bir manzumeyi maalmemnuniye derc ediyoruz” açıklaması ile başlamaktadır. Şiirde, İstiklâl Mahkemesi’nde yargılanmasının akabinde 1925 yılının Mayıs ayında Çorum’da müebbet sürgün cezasına çarptırılan Hüseyin Cahit Yalçın’ın (Huyugüzel 2013: 300), bu durum karşısındaki pişmanlığından bahsedilmiştir. Hüseyin Cahit’in ağzından yazılan şiirde, kendisinin o yıllarda İtalyancadan yaptığı çevirilere de değinilir: “Saę olsun İtalyanca, kalem elimde kanca... / Hikâyeden, romandan her gün bir sütun manca” (S. 62, s. 3, 13 Mayıs 1925). Konuyla ilgili olarak Yalçın’ın başına gelenlerin sebebinin “dili” olduğunu 104. sayıdaki kıtasında söyleyen Halil Nihat, yazarın üslûbunu ve çevirilerini eleştiren bir mizahî fıkrada da bu durumu dile getiren kişi olmuştur. “Üslûbunun Hatırı için” başlıklı mizahî fıkrada Halil Nihat’ın ağzından Hüseyin Cahit için řu sözler söylenmektedir: “Hüseyin Cahit Bey’in Malta’da pek ızdıraplı bir zindan hayatı geçirdiğine üslûbunun hatırı için inandım. Fakat řu altı ayda öğrendiği İtalyanca ile kıymetli hikâyeler tercüme edeceğine biraz güç inanırım!” (S. 56, s. 1, 19 Nisan 1925)

Papağan’da yayımlanan şiirlerden bir diğeri Âşık Kerem imzalı “Kınar Hanım’ın Şarkısı”dır. Tiyatro oyuncusu Kınar Hanım’dan şair İstefan Hilmi Gurdikyan’a yazılan bu şiirdeki ana mizah unsuru, Ermenilerin Türkçe söyleyişini taklide dayanmaktadır. Anber imzalı “Ankara’dakilere” adlı şiirde ise Aka Gündüz, Nurullah Ata, Ziya Gevher, Sait Hikmet’ten ve Dayko’nun devrin edebiyatçılarından uğrak yeri olan mekânından bahsedilir. Dayko, nüktedan kişiliği ile dönemin Ankara’sının ilginç tiplerinden birisidir, Aka Gündüz ise Dayko’nun tütüncü dükkânının müdavimlerinin başında gelmektedir (Tonga 2014: 198). Anber, ismini zikrettiği kişiler arasında “İçlerinde en olgunu Aka’dır” diyerek ayırdığı Aka

Gündüz’e özel bir değer verdiğini göstermektedir. “On satırda sekiz imla hatası” yaptığı söylenen Nurullah Ata[ç] ise *Papağan*’da hakkında yayımlanan diğer yazılarda olduğu gibi eleştirilmektedir.

Firkete imzasıyla yayımlanan “Meşâhîr Serisi”, “Halil Nihat Bey” ve “Fazıl Ahmet Bey” başlıklı iki şiirden oluşmaktadır. Hakikatte de çok iyi anlaşılan bu iki şairin konu edildiği şiirler 14’lü hece ölçüsüyle yazılmıştır. “Halil Nihat Bey”de, hakkında “Mizah denilen sazı herkesten güzel çaldı” denilen şairin kolayca şiir söylemesi, *Sihâm-ı İlhâm* ve *Âyîne-i Devrân* adlı eserlerinde gösterdiği hünerler övülür. “Fazıl Ahmet Bey”de ise şairin parasızlıktan başka derdi olmadığından, ada tutkusundan bahsedilir. Sözlerine “monşeg” (mon chère) diye başladığı belirtilen şairin konuşmasındaki Fransızca etkisi, “İki Köprü Arasında” adlı mizahî fıkrada da gülmece ögesi olarak kullanılmıştır. Eserlerinde kimilerini taşlamaktan çekinmeyen Fazıl Ahmet’in üslûbu orta yollu, yegâne eseri ise divânçesidir:

“İçinde koşmaları, destanları yazılı,
Yegâne eseridir ‘Divânçe-i Fâzıl’ı!
Üslûbu orta yollu, değildir pek az belli,
Yegâne eseridir ‘Divânçe-i Fâzıl’ı!” (S. 68, s. 1, 3 Haziran 1925)

Papağan’da yayımlanan sevgili ve aşk konulu çok sayıda şiirin yanında ünlü simalardan bahseden şiirler de önemli bir yer tutmaktadır. Bunların arasından, Halil Nihat ve Abdülbaki Fevzi’nin aruz ölçüsüyle kaleme aldıkları şiirler, mizahî tonun en hafif olduğu eserlerdir. Hemrah, Âşık Kerem ve Firkete’nin hece ölçüsüyle yazdıkları şiirlerde ise mizahın ön plana çıktığı, şairlerin öncelikle güldürmeyi amaçladıkları görülür.

Mizahî bir lügatçe: “Eşhâsın Dilleri”

Gazetede şair ve yazarların konu edildiği bir diğer yazı, kelimelerin ses düzeyindeki benzerliklerinden yola çıkılarak yapılan mizahî tanımların yer aldığı “Diller” serisinde yer alır. Direktör Ali Bey’in “350 kadar kelime ve tamlamanın sözlüklerde ifade edilmeyen fakat hayatta yer bulan bazı anlamlarını zarif esprilerle” anlattığı *Lehçetü’l-Hakayık* adlı eseri (Akyüz 1995: 83), “Diller” serisinin ilham kaynağıdır. Hayvanlar, meslekler ve sosyal hayat konulu bu yazılardan “Bazı Ricâlin Dilleri”nde devlet adamları, “Eşhâsın Dilleri”nde ise devrin meşhur şahsiyetleri ele alınmıştır:

“İmâm Ahmed Efendi-Baylırım ben lüpe
Kuruyemişçi İsmâil-Galh gedelim Ürgüp’e
Abdülbaki Fevzi-Fâilâtün fâilât
Celal Muhtâr Bey-El-akâr ve’l-îrâd
Prenses Şivekâr-Henüz bastım otuza
Ahmed Hâşim Bey-Çilek batırdım tuza
Mûsâ Süreyyâ Bey-At gövdeye pilavı
Zirâatçı Cevâd Rüşdü-Ne hoş olur fil avı!
Giridli Zekî Bey-Ti kanis vire kalo
Ressâm Ahmed Münîf-Hayât, sade dans, balo” (S. 116, s. 1, 7 Nisan 1926)

“Nûrullâh Atâ-Bir parçacık kaçıkça”, “Necdet Rüşdü-Tırtıkladım mangizi”, “Ahmed Râsim Bey-Meze yedim bir avuç” ifadeleriyle devam eden yazı, müvezzilerin “En çok satan *Papağan*!” nidasıyla tamamlanmaktadır. Edebî şahsiyetleri karikatürize ederek tanımlayan bu kafiyeli lügatçede, bahsi

geçen kişilerin en belirgin özellikleri ön plana çıkarılmıştır. Şöyle ki “Çilek batırdım tuza” ile Ahmet Haşim’in manasız bulunan şiir anlayışı, “Meze yedim bir avuç” ile Ahmet Rasim’in içkiye düşkünlüğü hatırlatılır. *Lehçetü’l-Hakayık*’tan farklı olarak kelime, kavram ya da deyimlerin değil kişilerin sözcüklerle resmedildiği bu yazılar, gazetenin genel tutumuna uygun olarak devrin edebiyatçılarının mizahî tasvirlerini okurlara sunması açısından dikkate değerdir.

Osman Cemal’den “Ramazan Revüsü”

Papağan’da komedi türünde yazılan ve genellikle olumsuz kişilik özelliklerini konu eden piyeslerden farklı olarak Anber müstearını kullanan Osman Cemal’in yazdığı “Ramazan Revüsü” şahıs kadrosuyla dikkat çekmektedir. “Ramazan Revüsü”nün birinci perdesinde zaman bir yaz gecesi, mekân ise içinden müzik sesleri yükselen Gülhane Parkı Gazinosu’dur. Süleyman Nazif ve Selim Sırrı Beyler, Abdülhak Hamit’in gelişini beklerler. “Makber” şiirinin “Her Yer Karanlık” adlı bestesinin çalındığını duyan Süleyman Nazif, “şair-i a’zam, edib-i mufahham, kibletü’l-üdeba ve’ş-şuara” Abdülhak Hamit’in geldiğini söyler ve halktan şaire hürmeten ayağa kalkmalarını ister:

[“Hâzırından bir kısmı kalkar, ellerini kavuşturur, yollara dizilirler ve o aralık sazla beraber aynı şarkıyı okuyarak hepsi zeybek elbisesiyle şu kabile içeriye girer: Önde, elinde alacalı büyük bir kâğıt fener ile Ali Ekrem Bey, arkasında ellerinde birer meşale ile Faik Ali, Hüseyin Suat Beyler, Nezihe Muhittin, Suat Derviş Hanımlar... Onların arkasında tek gözlüğüyle Abdülhak Hamit Bey... Hamit Bey’in arkasından eteğini tutmuş ve bir yandan diğer eliyle onun ensesini yelpazelemekte olan Celal Sahir Bey, daha arkadan Halit Fahri, Ali Mümtaz, Hüseyin Suat Bey’le, Bedia Muvahhit Hanımlar girerler. Süleyman Nazif Bey hemen koşar, Hamit Bey’i etekler ve elinden öper.]” (S. 111, s. 2, 21 Mart 1926)

Revüdeki “zeybek” vurgusu, “asrî efe” lakabıyla tanınan Beden Terbiyesi Başmüfettişi Selim Sırrı Tarcan ile ilişkilidir. Cumhuriyet’in ilk yıllarında halkbilimine teorik ve pratik olarak katkıda bulunan Tarcan’ın millî devlet olma yolunda ve çağdaşlaşma düşüncesi çerçevesinde incelediği “zeybek rakısı”na yüklediği anlam ve kattığı yorum döneminde takdir görmüştür (Ekici 2003: 10-12). “Ramazan

Res. 1. Karnaval Mevsiminde: Meşâhîrin Karnaval Alayı! [Sağdan Sola] Ali Ekrem Bey, Florinalı Nazım Bey, Halil Nihat Bey, İsmail Hakkı Bey, Ahmet Haşim Bey, Übeydullah Efendi, Ali Naci Bey, İzzet Melih Bey (Ahmet Münif, S. 107, s. 1, 24 Şubat 1926)

Revüsü”nde, Tarcan’ın “Yeni Zeybek Raksı” başlıklı yazısında önerdiği üzere aralarında kadınların da bulunduğu asrî efeler Abdülhak Hamit’in etrafını çevreleyerek danslarını icra ederler. Süleyman Nazif’in telaşla Florinalı Nazım’ın geldiğini haber vermesiyle herkes birbirini çiğnercesine kaçar. Florinalı’nın başı kulisten görünür ve perde kapanır. Birinci perde, Selim Sırrı’nın zeybek dansına dair görüşlerini, Abdülhak Hamit’i ve şairin etrafındaki ilgi halesini gülünçleştirmek amacıyla kaleme alınmıştır.

Revünün ikinci perdesinde basın camiasından simalar görülür. Her gazetenin ayrı bir salıncağının olduğu dekorda, gazetelerin nitelikleri salıncaklar üzerinden aktarılır. İbrahim Necmi, Burhan Felek, Burhan Cahit, Ali Naci, Hakkı gibi meşhur gazeteciler *Milliyet*, *Yeni Ses*, *Vakit*, *Halk*, *İkdam*, *Son Saat*, *İctihad* yazılı salıncaklara gençleri çekmeye çalışırlar. Tiyatro camiasının ele alındığı üçüncü perdede, Şehzadebaşı’nda bulunan Ferah Tiyatrosu’nun kapısında Şadi Bey, Şark Tiyatrosu’nun kapısında ise Cemal Sahir Bey durmakta, insanları oyunlarını izlemeleri için ikna etmeye çalışmaktadırlar. Revünün dördüncü perdesinde ise Bahçivan Şaban Ağa ve Zerzevatçı Kirkor’un da içinde bulunduğu kalabalık bir grup Darü’l-Elhan’ın meşkhanesinde Kemani Mustafa Bey’den musiki dersi almak üzere hazır bulunurlar. Aralarında en az onlar kadar konuşmasıyla dikkat çeken bir isim daha vardır: Hamamizade İhsan Bey.

“Ramazan Revüsü” konusu itibarıyla dört başlık altında toplanabilir. Edebiyat, basın, tiyatro ve musiki dünyasından sahnelerin eleştirel bir tutumla anlatıldığı bu yazıda gülmece, kişilerin parodileştirilmesi ve konuşmalarını taklit yöntemiyle sağlanmaktadır. Okurdan, edebiyat camiasının önde gelen simalarını efe kostümleriyle dans ederken hayal etmesini isteyen yazar, kişiler üzerindeki dokunulmazlık perdesini kaldırmayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda bir ucunda büyük bir edebî topluluğun kendisine kutsiyet atfettiği Abdülhak Hamit’in, diğer ucunda “Zeyl-i Şair-i Âzam” Florinalı Nazım’ın bulunduğu birinci perde eleştirel yönüyle özellikle dikkate değerdir. Bunun yanında yazarın kişileri konuşturmadaki başarısı da göz ardı edilmemelidir. Süleyman Nazif’in terkipler ve tamlamalarla dolu “eski” söylemine karşın Hamamizade İhsan’ın konuşmasında Trabzon ağzının etkisi görülür. Kaynaklarda yer alan bilgilere göre Kavuklu, Pişekâr ve Zenne rolleriyle sahneye çıkan Osman Cemal, on yedi farklı şive ve lehçe üzerinde maharetle yaptığı taklitlerle ün kazanmıştır (Yüzüncü 7) Yazarla ilgili olarak *Papağan*’da yayımlanan “Taklidin Faydası” adlı mizahî fıkra da kendisinin bu yönü ile alakalıdır. Bu yazıda Osman Cemal’in Yahudi ve Karamanlı taklitleri yaparak Florinalı’dan nasıl kurtulduğu anlatılır.

Hemedanizade Ali Naci, Halit Fahri ve Ahmet Haşim ile hayalî mülakatlar

Papağan’da M. Selahaddin ve Osman Cemal imzalı, diziler hâlinde ve kurgu mahiyetinde mülakatlar yayımlanmıştır. Bu yazılardan “Hemedanizade ile Mülakat” ve “Halit Fahri Bey ile Mülakat” Anber imzasını taşımaktadır. İlk mülakatta, Fenerbahçe Kulübü kâtibi ve *Akşam* Gazetesi hissedarı Hemedanizade Ali Naci’nin eskiden şiir ve edebiyat konusunda bir hayli nam kazanmış olması üzerine kendisiyle mülakat yapılmasının uygun görüldüğü belirtilir. İran asıllı olan Hemedanizade’nin gülünç bir şekilde konuşturulduğu mülakatta, kendisinin paraya düşkünlüğü vurgulanarak “Feryad-ı Dil” adlı şiiri neşredilir.

“Halit Fahri Bey ile Mülakat”ta ise Halit Fahri vapurda karşılaştığı yazarı önce Orhan Seyfi ile daha sonra da Reşat Nuri ve Mahmut Esat ile karıştırır. Akabinde, edebî anketler yaptıklarını söyleyen yazar, Halit Fahri’ye son günlerde edebiyatçılardan en çok kimi beğendiğini sorar. “Hiçbirini!” cevabını veren şair, Yahya Kemal ve Ahmet Haşim’in şiirlerinden örneklerle cevabının sebeplerini açıklar.

Haşim’in 1921’de *Dergâh*’ta yayımlandığında edebiyat dünyasında büyük bir sansasyon yaratan ve o tarihten sonra da şairi olumsuz olarak eleştirmek isteyenlerin ilham aldıkları “Bir Günün Sonunda Arzu” adlı şiiri, Halit Fahri’nin de eleştiri oklarından nasibini alır. Şair, Ahmet Haşim’i “Göllerde bu dem bir kamyş olsam” dizesi yüzünden eleştirir:

“-[Ben] hiç olmazsa bir kaya balığı olmasını isterdim. Böylelikle ihtimal, günün birinde cananın oltasına takılır, onun nazik elleriyle kurban edilir, sonra pembe, kiraz dudaklarına temas ederek sıcacık gövdesine inerdim...”

-Aman Halit Bey’ciğim, bu fikrini Haşim duymasın, bir daha sefere aynı tarzda yazmaya kalkar...” (S. 108, s. 3, 3 Mart 1926)

Bu yazılarla aynı çerçevede olduğu hâlde imzasız olarak yayımlanan “Ahmet Haşim Bey ile Mülakat”ın yazarının da Anber olduğunu söylemek mümkündür. Yazar, gazetenin nice zamandır edebiyattan bahsetmediği yönünde okurlardan alınan mektuplar üzerine “edebiyatımızın vaktiyle parlak bir yıldızı olan sazlar ve kamyşlar şairi” Ahmet Haşim ile bir mülakat tertip ettiklerini söyler. Kadıköy Kurbağalıdere’deki yalısında yazarı güler yüzle karşılayan Ahmet Haşim, alay için geldiyse kendisini kabul edemeyeceğini zira alaydan hoşlanmadığını belirtir. Daha sonra *Vakit* gazetesinde edebiyat ve “tahteşşuur” üzerine verdiği mülakat hakkında konuşur. Fikirleri bilhassa rakipleri tarafından yanlış yorumlanan Haşim, hakkındaki veli/deli yakıştırmasının kimler tarafından yapıldığını öğrenmek ister. Kendisine deli diyen Halil Nihat ile Celal Sahir’i düelloya davet etmeye karar verir, ancak “İstanbullu, halis muhallebi çocuğu” Celal Sahir ile “gayet cesur, atak, vurucu” bir Laz olan Halil Nihat’ın arkadaş olduklarını öğrenmesi üzerine düellodan vazgeçer. Yazarın ricasıyla “tahteşşuur nefis bir manzume” olduğu belirtilen “Bir Bahçeden Bir Bahçeye” adlı şiirini *Papağan*’a hediye eder:

“Bahârın ye’si varmış, sanki bundan güze ne?

Gece bahtına küsmüş, küsmüşse gündüze ne?

Sazlar sarıya çalar, sinek arıya çalar,

Res. 2. İngiltere Tıp Konferansı’nın, erkeklerin de kadınlar gibi göğüs ve bacaklarını açabilecekleri hakkında verdiği karar memleketimizde de tatbik edilirse: [Sağdan Sola] Tahir Nadi Efendi, Yahya Kemal Bey, İzzet Melih Bey, Halil Nihat Bey, Fatin Hoca, Aktör Şadi Bey, Yunus Nadi Bey (Cemal Nadir, S. 78, s. 1, 5 Ağustos 1925)

Buğday arpa olalı, mısır dariya çalar,

Gönlümde bir genç kız var, kocakarıya çalar!” (S. 105, s. 2, 10 Şubat 1926)

Bu mülakatta, *Papağan*’ın daha önce *Aydede* ve *Akbaba* dergilerinde şairle ilgili yazı ve karikatürlerdeki alaycı tutumu devam ettirdiği görülür. *Göl Saatleri*, 1921’de kitap olarak

yayımlandığında tepkiyle karşılanmış, mizah mecmualarının didiklediği bir malzeme hâline gelmiştir. Gölden, geceden, kuşlardan ve mehtaptan bahsettiği için "kurbağalar şairi" lakabıyla anılan Haşim, ardı arkası kesilmeyen tarizler ve hicivler yüzünden bir dönem kendini düşmanlarla çevrili zannetmiştir (Ayvazoğlu 200: 136-138). Bu mülakatta, hakikatte de kaba mizahtan hoşlanmayan şairin asabi bir portresi çizilmiş, şiir anlayışı ve imaj dünyası ile alay edilmiştir.

Sonuç itibarıyla, her üç mülakatta da bahsi geçen kişilerin şahsiyetleri ile sanatlarının hedef olarak seçildiğini söylemek mümkündür. Ali Naci, *Papağan*'ın yıldızının barışmadığı, pek çok kez polemik yaşadığı *Akşam* gazetesinin hissedarı olması bakımından "karşı" taraftadır. Halit Fahri ile Ahmet Haşim'in ise bilhassa sanatları eleştirilmiş, şiirleri muhteva ve üslûp açısından alay konusu edilmiştir. Bu bağlamda mülakatların sonunda yer alan şiirleri tehzil türünün örnekleri olarak değerlendirmek mümkündür.

Asparagasların değişmez ismi Florinalı Nazım ve devrin diğer edebî simaları

Papağan'da yayımlanan haberlerin büyük bir çoğunluğu kurgu özelliği taşımaktadır. Türk basınında 1960'lı yıllardan sonra "asparagas" olarak isimlendirilecek olan bu tür uydurma haberlerin *Papağan*'daki en önemli fonksiyonu okuru güldürmeleridir. Umumiyetle imzasız olarak neşredilen haberlerde en çok bahsi geçen kişi Florinalı Nazım'dır. Hayranı olduğu Abdülhak Hamit gibi büyük bir şöhret kazanmak isteyen Florinalı Nazım, özellikle 1920-1940 yılları arasında Türk edebiyatının mizah yayınlarına en fazla malzeme veren şairi hâline gelmiştir (Ayvazoğlu 2007: 3). *Papağan*'da Florinalı Nazım ile ilgili çok sayıda yazının yayımlanmış olması, gazetenin de devrin bu moda "şaka"sına iştirak ettiğini gösterir. Şairin okurlar tarafından rağbet görmemesi kurgu haberlerin konularından biri olup kendi imzasını taşıyan "Mühim Bir İlan"da Florinalı'nın, kendisi ile mülakat yapmak isteyenlerin yol masraflarını karşılayacağı duyurulur. Florinalı'nın şöhret arzusu göz önünde bulundurulduğunda bu yazıda anlatılanların gerçek olabileceği ihtimalini de değerlendirmek gerekir. "Mahyalara Neler Yazılacak?"ta ise Ali Ekrem ile Florinalı Nazım'ın İstanbul Müessesat-ı Diniyye Müdürüne verdikleri dilekçede Ramazan'da camilerden bazılarında kurulacak mahyalara şiirlerinden bir kısmının dercini rica ettikleri belirtilir. Hiç olmazsa bu suretle birçok okur kazanmış olacaklarını düşünen şairlere müdüriyet "Düşünelim!" cevabını vermiştir.

"Florinalı, büyük şairlik payesini ve Hâmid'in edebî veliahdı, dolayısıyla halefi olduğu gerçeğini herkese kabul ve isminden gazetelerde söz ettirmek için" Tevfik Fikret'in ölüm yıldönümünde ihtifaller [anma törenleri] düzenler. Nedim ve Mimar Sinan ihtifallerinde de önemli bir rol üstlenen şairin özellikle Fikret'in mezarı başında manzum risaleler dağıtması tepkiyle karşılanır (Ayvazoğlu 2007: 8-9/12-13). Şairin bu faaliyetini konu eden kurgu haberlerden "Üstat Ekrem'in İhtifalinde" başlıklı yazıda Abdülhak Hamit kendisini bir şekilde dışarıya gönderdiği için Rezaizade Mahmut Ekrem'in sene-i devriye toplantısını Florinalı Nazım'ın pencereden izlediği belirtilir. "Tevfik Fikret'in Kabrinde" adlı haberde ise Eyüplü bir okurdan *Papağan*'a geldiği söylenen mektup aktarılır. Tevfik Fikret'in ölüm yıldönümü münasebetiyle düzenlenen anma töreninde şairin mezarı başında toplanılmış, bu vesileyle Florinalı tam yüz mısralık manzumesini okumuştur. Tıraşçı lakabından mühlhem, orada bulunanlardan muzip biri Florinalı'nın "İstanbul Berberler Müfettişi Nazım Bey" olarak tanınmasına sebep olmuştur. Bunun üzerine çarşıdan geçerken tüm berberlerin kendisine saygı gösterdiğini gören şair, sanatına hayran olduğunu düşünür ve bavulundan *Hatırât-ı Meşâhîr* kitabını çıkararak dağıtır. Florinalı Nazım artık berberlerin piri, üstadı olmuştur.

Florinalı Nazım’ın konuşma sevdası ve bu sebeple çevresindekilerin ondan kaçma isteği de kurgu haberlerin bir başka konusudur. “Ne Kadar Gazete Çıkıyor?”da, Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi’nin memlekette çıkan gazetelerin sayısına ilişkin yapmış olduğu bir istatistiğe binaen Florinalı’nın bu listeye “seyyar gazete” olarak eklenmesi talep edilir. “Tahlisiye Meclis İdaresine İki Müracaat”ta Abdülhak Hamit ve Süleyman Nazif’in, Florinalı Nazım’a dair Tahlisiye Meclis’ine verdikleri müşterek dilekçeden bahsedilir: “Allah rızası için yakalarının Florinalı Nazım Bey’den tahlisiyle başlarının bir müddetçik sahil-i selamete isali, rica ve istirham olunmuştur.” (S. 60, s. 4, 6 Mayıs 1925) “Florinalı Gidiyor”, “İzmirliilere müjde!” cümlesiyle başlar. Haberin kurgu olduğu “Hoş bu müjde asıl İstanbullularadır ya!” diye devam etmesiyle anlaşılmaktadır. Şair, İstanbul’da maruz kaldığı kadirbilmezlik ve nankörlük üzerine bu sefer en keskin “usturalarını” ve bütün alet ve edevatını alarak İzmir’de sanatını icra edeceğini duyurur. “Edebî Bir Rica”da ise “Birçok azam-ı üdeba ve şuaranın def-i tıraş kabilinden kendisine büyük şair namı verdikleri Florinalı Nazım”ın (S. 64, s. 1, 20 Mayıs 1925) Kuzguncuk’tan köprüye gelirken binmiş olduğu vapurda kendisini kaybettiği söylenir. Şairi

Res. 3. Darü'l-Bedayi sanatkarları “İşsizler” rolünde! [Sağdan Sıra ile] Ertuğrul Muhsin, Galip, Neyyire Neyir, Prenses Mevhibe, Hazım, M. Kemal, Behzat, Kınar, Nermin, Necla, Celal, Ercüment Behzat (İmzasız, S. 54, s. 2, 12 Nisan 1925)

bulanlardan, onu insaniyet namına ya Abdülhak Hamit’e ya da Süleyman Nazif’e göndermeleri rica edilir.

Kurgu haberlere konu olan diğer kişiler; İsmail Hakkı, Ahmet Cevdet ve Ertuğrul Muhsin’dir. “Minarelere Dair”de *Son Saat* yazarı İsmail Hakkı Bey’in minarelerle ilgili değerlendirmeler yaparken “çılğın” ve “asabi” kelimelerini kullanması üzerine konu ile ilgili olarak dönemin pek çok mizahî fıkraya da konu olan ünlü doktoru Mazhar Osman’a danışılır. “Geçenki Lodos”ta ise uzun süre *İkdam* gazetesini yayımladığı için “İkdamcı Cevdet” diye tanınan Ahmet Cevdet’in, lodos fırtınası yüzünden evinin çatısındaki kiremitlerin düşmesi üzerine “İsviçre’deki Damların Kiremitleri Fırtınaya Karşı Nasıl Muhafaza Olunur?” başlıklı elli formalık bir kitap yazmaya başladığı duyurulur. Bu haber, Ahmet Cevdet’in İsviçre seyahati esnasında edindiği izlenimlerini anlattığı gazete yazıları ile alay etme amacını taşımaktadır. “Rusya’da Tiyatro”da, Moskova’dan Ertuğrul Muhsin imzasıyla *Vakit*’e gönderilen mektuplardan birinin yanlışlıkla *Papağan*’a gelmesi üzerine mektubun aynen yayımında bir mahzur görülmediği belirtilir. Türk ve Rus tiyatrolarının mizahî bir karşılaştırmasının yapıldığı mektup, 1925 yılında Sovyetler Birliği’ne giderek Meyerhold’un yanında staj gören ve Moskova’nın sinema ve tiyatro camiasını yakından tanıma fırsatı bulan Muhsin Ertuğrul’un (Erdur 2019: 71) Moskova’dan *Vakit* gazetesine gönderdiği ve sanat dünyasına dair izlenimlerini paylaştığı yazılara istinaden kaleme alınmıştır.

Muhtelif simaları konu eden kurgu haberlerden “Ağaç Dikme Zamanı”nda, ağaç dikme dönemi olan 20 Şubat ile 20 Mart tarihleri arasında İstanbul'un farklı yerlerinde namlarına izafetle ağaç diken Ahmet Rasim, Nezihe Muhittin, Ubeydullah Efendi ve Musa Süreyya Bey'in açıklamaları *Papağan* muhabiri tarafından nakledilir. “Buzhanenin Resm-i Küşadı”nda buzhanenin açılışına binaen İsak Ferera ve Hemedanizade gibi isimlerin buz hakkındaki düşünceleri aktarılır. “Seyyar Sergide Ne Bulunacak?”, “1926 yılında Karadeniz Vapuru’nda oluşturulan ve Türk mallarını Avrupa’ya tanıtmak ve burada yeni pazarlar oluşturmak amacıyla hazırlanan” (Bozkurt 2019: 1100) Seyyar Sergi projesinden hareketle yazılmıştır. Habere göre, muhtelif hayvanlardan oluşan bir sergi yapılacağı gazetesinde duyurulması üzerine *Papağan Gazetesi* sergi heyeti ile görüşür. Heyet, Tahir Nadi, Necmettin Sadık ve Ahmet Haşim'in kendilerine ait hayvanlarla sergiye dâhil olmak istediklerini bildirir: “Ez-cümle Şair Ahmet Haşim Bey, yeşil bir su kurbağasıyla iki yabancı ördek ve bir sazan balığı getirip bunların da sergiye idhâlini rica etti, ‘Olamaz!’ cevabını verdik.” (S. 112, s. 4, 24 Mart 1926)

Papağan, güncel olayları naklederken gerçeği mizahla sentezlemiş, esas mevzuunu bu şekilde anlatmıştır. Bizzat şahıslar üzerinden oluşturulan haberlerde adı geçen kişilerin gerçekte iç içe bir şekilde gülmece unsuru hâline getirildiği görülür. Öyle ki hakikatte de Florinalı Nazım ihtifaller düzenlemiş, Muhsin Ertuğrul Moskova’ya gitmiştir; ancak gazetede gerçekliğin üzerine mizahî bir senaryo da eklenmiş, gülmece bu şekilde sağlanmıştır.

Meşâhîrden nükteler

Papağan'da önemli bir yer teşkil eden mizahî fıkralar, yalın bir dil ve kısa cümleler kullanılarak yazılmıştır. Çoğunluğu imzasız olan bu yazılarda kadın-erkek münasebetlerinden çocuklara, modadan siyasete kadar pek çok konu işlenmiştir. Florinalı Nazım, kurgu haberlerde olduğu gibi mizahî fıkralarda da en çok bahsi geçen kişidir. Başta Abdülhak Hamit ve Süleyman Nazif olmak üzere şairin münasebette bulunduğu kişilerin Florinalı’ya bakış açısını, şairin konuşma hevesini ve sanatını ele alan bu yazıların tamamında Florinalı Nazım karikatürize bir şahsiyet olarak yer almaktadır. “İntak-ı Hak” ve “Florinalı’nın Hikâyesi” Süleyman Nazif ile Florinalı Nazım arasında geçer. “Edebî Bomba”da Süleyman Nazif ile konuşan şair, rakiplerinin kendisini çekemediklerinden bahseder. Süleyman Nazif’in *Hiz. İsa’ya Açık Mektup* adlı eserinden mülhem “Açık Mektup” adlı fıkrada ise Florinalı Nazım açık mektup mevzuunu çok farklı bir şekilde yorumlar. “Yine Eski Odayı Aç” Süleyman Nazif’in, “Ventilatör Arkadan Geliyor” ise beraberinde Abdülhak Hamit’in Florinalı Nazım’dan kaçma istekleri üzerinedir.

Florinalı’nın şairlik iddiasını mizah malzemesi yapan fıkralardan biri olan “Yıldırıma Kafiye Ararken”de, şair “yıldırım” kelimesine kafiye bulmaya çalışırken kaldırırda düşerek baldırını acıtır ve bunun üzerine “yıldırım, kaldırım, baldırım” kelimelerini bulur. Florinalı’nın, bozuk kaldırımları yaptırmayıp aradığı kafiyeyi bulmasını sağlayan şehremanetine bir kaside yazacağı belirtilir. Şairin konuşma sevdası da hakkındaki mizahî fıkraların bir diğer dayanağıdır. “Telefon Muhaverelerinin Adedi”nde Ahmet Cevdet, istatistiklere göre İstanbul’da yaklaşık on dört milyon telefon görüşmesi yapıldığını belirtir ve bunlardan üç dört milyonunun Florinalı ile Abdülhak Hamit arasında geçtiğini söyler. Benzer şekilde “En Muvaffak İsim”de Abdülhak Hamit, bir mecmua çıkarma niyetinde olan Florinalı’ya dergisine isim olarak “sükût” kelimesini önerir. “Çocuktan Al Haberi” başlıklı mizahî fıkrada ise Fazıl Ahmet’i ziyarete giden Florinalı Nazım’ın çok konuşmasına binaen oğlu Müşfik’in çocuk saflığıyla bu gerçeği dile getirmesi anlatılır. “İstirahate Muhtaç”ta Nurullah Ataç’ın ağabeyi Doktor Galip Ata Bey’e muayene olan Florinalı, dilinin istirahat muhtaç olduğu konusunda uyarılırken, “Bir Teşhis” yine şairin çok konuşması üzerinedir:

“Geçen gün Florinalı Nazım Bey dostumuz Cenap Şahabettin Bey’e tesadüf etmiş:

-Üstat, demiş. Çok yorgunum!

-Sakin hasta olmayasın!

-Hayır öyle değil... İçimde fena bir can sıkıntısı var!

Cenap Bey başını sallamış:

-Anladım... Kendi kendini çok dinliyorsun!...” (İmzasız, S. 122, s. 2, 28 Nisan 1926)

Papağan’da en fazla bahsi geçen edebiyatçılardan bir diğeri de Süleyman Nazif’tir. Şairle ilgili fıkralardan “İltimas”ta, valiliği esnasında kendisinden iltimas isteyen bir dostuna şairin verdiği cevap nakledilir. “Tamam Ya...”da ise Süleyman Nazif’in kötü müzik hakkındaki düşünceleri anlatılır. Bu fıkralardaki ana güldürü ögesi şairin hazırcevaplığı üzerine bina edilmiştir. Gazetede kendisinden “kalender ve derbeder sanatkar” olarak bahsedilen Neyzen Tevfik’le alakalı fıkralardan “Ben Zamanın Sadrazamıyım!” ve “Neyzen Tevfik Nerede?”de Neyzen Tevfik’in içki müptelâlığı, “Ne Tuhaf Köy!”de ise şairin hazırcevaplığı mevzubahis edilir. Yahya Kemal ile ilgili fıkralardan “Telefonda”, “Kim Yorulmuş?” ve şairin müstehcen bulduğu tango hakkındaki fikirlerini dile getirdiği “Dans Hakkında Bir Fikir”de kendisinin nüktedanlığına örnek sunulur.

Yazarların eserlerinin konu edildiği fıkralardan “Pervaneler”de Müfide Ferit’in *Pervaneler* romanı, “Edebî Muhavereler”de Mehmet Rauf’un *Böğürtlen* romanı ele alınır. “Üç Arkadaş”, Abdülhak Hamit’in eserleri üzerinedir. “Kuru Sıkı”da, Ali Ekrem ile Ali Canip’in, Süleyman Nazif’in *Batarya ile Ateş* adlı eseri hakkındaki mizahî konuşmaları aktarılır. “Son Eser” İzzet Melih’in okuyucudan rağbet görmeyen son eseri ile alakalıdır. Aynı fıkra daha sonra Florinalı Nazım’ın *Hatırât-ı Meşâhîr* adlı eseri ile ilgili olarak “Yine Üstada Dair!” başlığı altında da anlatılacaktır:

“İzzet Melih Bey -nasılsa yaya yürüdüğü bir gün- Bâb-ı Âli’deki kitapçılardan birine girerek eserlerinden birini ister. Kitabı aldıktan sonra sorar:

-Nasıl, satılıyor mu?

-Satılıyor ama, alınmıyor!” (İmzasız, S. 50, s.2, 29 Mart 1925)

Res. 4. Nazım Bey kaybolan paketini getirene eserinden on tane mükâfat veriyor.-Gazetelerden- (Cemal Nadir, S. 64, s. 3, 20 Mayıs 1925)

Bunun yanında "Trende Bir Vaka" Halit Fahri'nin tren yolculuğu, "Trende" Osman Cemal'in tren yolculuğu, "Nota Yazıyormuş" Hüseyin Cahit ve Hüseyin Suat'ın çalışma metotları arasındaki farklar, "Nerede Tetkik Ediyormuş?" Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın gözlem metodu ve hazırcıvaplığı üzerinedir. "Şimdiki Kadınlara Dair"de Ahmet Haşim zamanın kadınlarının sadakatsizliğini eleştirir. "Aradaki Fark"ta Ahmet Rasim'in para kazanmaya dair düşünceleri, "Perhize Riayet"te Esat Mahmut'un doktor kontrolü ve sigara ile münasebeti nükteli bir şekilde anlatılır. "Terbiyeli Uşak"ta, İbnürrefik Ahmet Nuri ile oyunlarından birine gönderdiği uşağı arasındaki diyaloglar aktarılır. "Tavukçu Dükkânında" ise Kamuran Şerif, Cemal Nadir ve Osman Cemal'in bir lokantada fiyatların pahalılığı hakkındaki komik konuşmaları üzerinedir.

Bu örneklerden hareketle, edebiyatçılardan bahseden mizahî fıkralarda tipleştirme tekniğinin kullanıldığı söylenebilir. Florinalı Nazım ve Neyzen Tevfik olumsuz özellikleri üzerinden karikatürize edilirken Süleyman Nazif, Yahya Kemal ve Hüseyin Rahmi nüktedanlıklarıyla ön plana çıkmıştır. Öte yandan bir kısmı "Meşâhirden Nükteler" başlığı altında yayımlanan bu mizahî fıkralardaki nükteli sözlerin hakikatte de edebiyatçılar tarafından söylenmiş olabileceğini göz önünde bulundurmak gerekir.

Sonuç

1920'li yılların en çok okunan mizah gazeteleri arasında bulunan *Papağan*, dönemin şair ve yazarlarının hem eserlerini yayımladıkları hem de başkalarının eserlerine konu oldukları bir yayın organı olmasıyla önem arz etmektedir. Edebiyat camiasının içinden ve mizahî bir perspektifle kaleme alınan şiir, revü, mülakat, kurgu haber ve mizahî fıkralarda devrin önde gelen edebiyatçıları çehrelerinde ciddiyet perdesi olmadan resmedilmiştir.

Halil Nihat, Abdülbaki Fevzi, Osman Cemal ve muhtelif müstear isimlere sahip pek çok şair tarafından neşredilen şiirlerde, edebiyatçıları övmek ya da yermekten ziyade mizahın gerçekleşmesini sağlamak daha önemlidir. Mizahî bir lügatçe olarak hazırlanan "Eşhâsın Dilleri", şair ve yazarları temel özellikleri itibariyle karikatürize ederek tanımlama amacını taşımaktadır. Osman Cemal "Ramazan Revüsü"nde edebiyat, basın, tiyatro ve musiki dünyasından isimleri eleştirel bir tutumla bir araya getirmiş, mülakat dizisinde Ahmet Haşim ve Halit Fahri gibi isimleri gülmececinin konusu yapmıştır. Bunların yanı sıra edebiyatçıların nükteli sözlerini ya da komik vaziyetlerini anlatan mizahî fıkralar ile bir gerçeğe istinaden oluşturulan kurgu haberler de gazetede önemli bir yekûn tutmaktadır.

Papağan'da yazınsal ve görsel muhtevayı şekillendiren ana unsur kadın olduğu hâlde kadın yazarların ele alındığı yazılar az sayıdadır. Gazetede kadına yüklenen misyon, şuh içeriğe hizmet ederek aşk ve ikili ilişkiler çerçevesinde mizaha aracı olmaktır. Bu durum kadın yazarlarının sayısının erkek yazarlara nispeten daha az olmasından ziyade, edebiyat camiasında hegemonik gücün erkeklerde olduğuna işaret etmekte, dönemin kadın algısı ve kadın yazarların edebiyat dünyasındaki yeri hakkında bilgi vermektedir.

Gazetede, edebiyatçıların belli başlı hususiyetleri itibariyle gülmeceye konu oldukları tespit edilmiştir. Dil ve ağız özelliklerini taklit, en çok kullanılan mizahî öğelerin başında gelmektedir. Halil Nihat ve Hamamizade İhsan'ın Trabzon ağzına, Kınar Hanım'ın Ermenice söyleyişe, İsak Ferera'nın Musevi aksanına uygun olarak konuşturulduğu metinlerde mizah anlatılardan ziyade anlatma biçimi ile gerçekleşir. Bilhassa, konuşma taklitlerindeki başarısıyla ünlenen Osman Cemal'in yazılarında bu teknik başarılı bir şekilde kullanılmıştır.

Gülmecenin ortaya çıkmasını sağlayan bir başka usul, edebiyatçıların sanatını gülünçleştirmektir. Hüseyin Cahit’in çevirileri, Florinalı Nazım’ın şiirleri, İzzet Melih’in romanları mizah malzemesi olmuş, pek çok yazı ve karikatürde Ahmet Haşim’in sanat anlayışı gülünçleştirilmiştir. Göl, kamy ve kurbağalardan müteşekkil bir şiir evreni içerisinde aksi ve eski moda bir şair olarak tasvir edilen Ahmet Haşim’in şiir anlayışını parodileştirmek yıllar sonra Orhan Veli tarafından da tercih edilecektir. Fakat *Papağan*’da öncelikle komik ya da abes olanı ortaya çıkararak okurları güldürme gayesiyle yapılan bu parodiler, daha sonra Orhan Veli’nin şiir anlayışıyla ve Garip’in esaslarıyla ilgili olacaktır. Bu çerçevede, Türk şiirinin “Göllerde bu dem bir kamy olsam”dan “Rakı şişesinde balık olsam”a giden serüveninde mizah gazetelerinin bir köprü vazifesi gördüğünü söylemek gerekir.

Tipleştirme, gazetede ki mizahî içeriğin üretiminde kullanılan önemli tekniklerden bir diğeridir. Yahya Kemal’in Nasreddin Hoca gibi nüktedan bir bilge, Neyzen Tefik’in Bekri Mustafa gibi bir içki müptelası, Florinalı Nazım’ın hayalleri hakikatin çok ötesinde bir Don Quijote olarak tipleştirildiği yazılarda edebiyatçılar ya olumsuz özelliklerinin karikatürize edilmesi ya da nükteli sözleri ile ön plana çıkarılmıştır. Edebiyatçıların fiziksel özelliklerinin mübalâğa edildiği karikatürler de tipleştirmeyi görsel olarak tamamlayan materyaller arasındadır.

Sonuç itibariyle, *Papağan*’da hayal ve gerçek arasındaki bağın mizah ile kurulduğunu, güncel havadislerin naklinde gerçek bilgilerin mizahla sentezlendiğini belirtmek gerekir. Hakikati esas meselesini anlatmak için bir yardımcı olarak kullanan *Papağan*, kendi dünyasını resmî dünyanın tam karşısında konumlandırmıştır. Ciddiyetin ve hiyerarşinin askıya alındığı, kabul görmüş gerçeklerin ters yüz edildiği “karnavalesk dünya görüşü”nü (Bakhtin 2014: 238) hem içeriği hem söylemiyle yansıtan *Papağan*, mizahî bir düzlemde ve edebiyatçılar arasında cereyan eden panoramik bir okumayı mümkün kılmaktadır.

Kaynakça

- Abdülbaki Fevzi [Uluboy] (3 Mart 1926). Gelenler, Gelmeyenler. *Papağan*, (108), 1.
- Ahmet Münif [Münif Fehim Özarman] (24 Şubat 1926). Karnaval Mevsiminde: Meşâhîrin Karnaval Alayı [Karikatür]. *Papağan*, (107), 1.
- Akyüz, K. (1995). *Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri (1860-1923)*. İstanbul: İnkılâp.
- Anber [Osman Cemal Kaygılı] (3 Mart 1926). Halit Fahri Bey ile Mülakat. *Papağan*, (108), 3.
- Anber [Osman Cemal Kaygılı] (21 Mart 1926). Ramazan Revüsü. *Papağan*, (111), 2.
- Ayvazoğlu, B. (2000). *Ömrüm Benim Bir Ateşti-Ahmet Hâşim’in Hayatı Sanatı Estetiği Dramı*. İstanbul: Ötügen.
- Ayvazoğlu, B. (2007). *Kâinatça Tanınmış Türk Şiir Kralı Florinalı Nazım ve Şaşaalı Edebî Hayatı*. İstanbul: Kapı.
- Bakhtin, M. (2014). *Karnavaldan Romana* (Der. S. Irzık, Çev. C. Soydemir). İstanbul: Ayrıntı.
- Bozkurt, C. (2019). Türkiye Cumhuriyeti’nin Bir Propaganda ve Tanıtım Hamlesi: 1926 Seyyar Sergi ve Avrupa Seyahati. *Bellekten*, LXXXIII (298), 1097-1130.
- Cemal Nadir [Güler] (20 Mayıs 1925). Nazım Bey kaybolan paketini getirene eserinden on tane mükâfat veriyor [Karikatür]. *Papağan*, (64), 3.
- Cemal Nadir [Güler] (5 Ağustos 1925). İngiltere Tıp Konferansı’nın, Erkeklerin de Kadınlar Gibi Göğüs ve Bacaklarını Açabilecekleri Hakkında Verdiği Karar Memleketimizde de Tatbik Edilirse [Karikatür]. *Papağan*, (78), 1.
- Ekici, M. (2003). Selim Sırrı Tarcan’ın Bir Makalesi: “Yeni Zeybek Rakısı”. *Milli Folklor*, 15 (57), 10-25.

- Erdur, O. (2019). Türk-Sovyet Kültürel İlişkilerinde Muhsin Ertuğrul. *Karadeniz Araştırmaları*, XVI (61), 66-77.
- Firkete (3 Haziran 1925). Meşâhîr Serisi: Fazıl Ahmet Bey. *Papağan*, (68), 1.
- Gülensoy, T. (1978). Türk Halk Edebiyatı Hakkında. *Türk Halk Edebiyatı-İgnác Kúnos*. İstanbul: Tercüman.
- Halil Nihat [Boztepe] (3 Şubat 1926). Mâhitâba İthâfiyeler. *Papağan*, (104), 1.
- Halil Nihat [Boztepe] (20 Kânunusani 1926). İthâfiyeler. *Papağan*, (102), 1.
- Halil Nihat [Boztepe] (10 Mart 1926). Mâhitâba İthâfiyeler. *Papağan*, (109) 1.
- Halil Nihat [Boztepe] (4 Nisan 1926). Mâhitâba İthâfiyeler. *Papağan*, (115), 1.
- Hemrah [Osman Cemal Kaygılı] (13 Mayıs 1925). Çorum İlhamları. *Papağan*, (62), 3.
- Hemrah [Osman Cemal Kaygılı] (3 Haziran 1925). Profesör Kúnos Cenaplarına. *Papağan*, (68), 3.
- Huyugüzel, Ömer Faruk (2013). Yalçın, Hüseyin Cahit. *TDV İslâm Ansiklopedisi*, (43), 300.
- İmzasız (10 Şubat 1926). Ahmet Haşim Bey ile Mülakat. *Papağan*, (105), 2.
- İmzasız (28 Nisan 1926). Bir Teşhis. *Papağan*, (122), 2.
- İmzasız (12 Nisan 1925). Darü'l-Bedayi Sanatkârları "İşsizler" Rolündeler [Karikatür]. *Papağan*, (54), 2.
- İmzasız (20 Mayıs 1925). Edebî Bir Rica. *Papağan*, (64), 1.
- İmzasız (7 Nisan 1926). Eşhâsın Dilleri. *Papağan*, (116), 1.
- İmzasız (24 Mart 1926). Seyyar Sergide Ne Bulunacak?. *Papağan*, (112), 4.
- İmzasız (29 Mart 1925). Son Eser. *Papağan*, (50), 2.
- İmzasız (6 Mayıs 1925). Tahlisiye Meclis İdaresine İki Müracaat. *Papağan*, (60), 4.
- İmzasız (19 Nisan 1925). Üslûbunun Hatırı için. *Papağan*, (56), 1.
- Papağan [Orhan Seyfi Orhon] (23 Nisan 1924). Hasbihal. *Papağan*, (1), 1.
- Papağan [Orhan Seyfi Orhon] (30 Temmuz 1924). Karilerimizle. *Papağan*, (15), 1.
- Tonga, N. (2014). Cumhuriyet Ankarası'nın Devraldığı Edebî Miras: Cumhuriyet Dönemi'ne Kadar Ankara'daki Edebiyat Hayatı ve Edebiyat Mahfilleri. *Ankara Araştırmaları Dergisi*, 2 (2), 184-202.
- Yıldırım, T. (2006). *Edebiyatımızda Müstear İsimler*. İstanbul: Selis Kitaplar.
- Yüzüncü, R. F. (t.y.). *Osman Cemal Kaygılı, Hayatı-Şahsiyeti-Eserleri*. Ankara: Çığır Kitabevi.